

تحول در قانون تجارت

مهندس علیتقی خاموشی

مقاله حاضر متن سخنرانی آقای مهندس خاموشی ریاست اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران در همایش «لایحه اصلاح قانون تجارت و نوآوریهای آن» است که در تاریخ ۱۴ تیرماه ۱۳۸۴ برگزار گردید.

قوانین امروز برخوردار نبود. اما به تدریج که نوع نیازها و شکل معاملات و تنوع آنها افزایش یافت، قوانین تجاری نیز دستخوش تغییر و تحول شد.

بر این اساس باید پذیرفت که تحولات نهادی امری استثنایی و بعید نیست، بلکه قوانین اساسی بسیاری از کشورها نیز به عنوان مهمترین نهاد رسمی در تاثیرپذیری از تحولات تکوینی رفتاری انسانها و موسسات از شمول تغییر برخوردارند. بنابراین نباید در تغییرات نهادی درنگ کرد و یاد را بر آن مقاومت ورزید.

هرگونه مقاومتی در مسیر تحولات منطقی و عقلایی نهادی، کاستیهایی را در نظامهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی فراهم می آورد، که جبران آن فوق العاده پرهزینه است.

با توجه به آنچه یاد شد، باید پذیرفت که همه نهادهای رسمی و غیررسمی مستعد تغییرند، زیرا ماهیت رفتار انسانها در قالب نهادهای ایستا نمی گنجد. از این رو مثلاً در بحث توسعه اقتصادی، توجه به نهادهای

متناسب با توسعه و به عبارتی تاسیس نهادهای جدید و حذف نهادهای مزاحم پیش شرط فرایند توسعه است. قوانین کار، بیمه، مالیات، تجارت، صادرات و واردات و مانند آنها، اگر متناسب و

روابط متقابل انسانها در جوامع مختلف توسط نهادهای رسمی و غیررسمی ساماندهی و تنظیم می شود و موسسات و سازمانها بر آن اساس شکل می گیرند. هر چند شکلگیری ماهیت سازمانها ناشی از وجود همان قوانین رسمی و قواعد غیررسمی، سنتها و رسوم و اثرگذاری شیوه های اجرای آنهاست، اما نمی توان و نباید تاثیر تحولات پویای سازمانها و موسسات را بر نهادها نادیده گرفت.

هر چند قوانین متناسب با نیازهای روز جامعه با تلاش

در جامع سازی آنها به منظور به نظم کشیدن کنش متقابل افراد حقیقی و حقوقی وضع می شود اما ماهیت پویا و تکاملی سازمانها و موسسات، نهادهای ایستا و غیرقابل تغییر را سبب نمی شود. دگرگونی نوع نیازها و فعالیتهای سازمانها، ضرورت تغییر و تحول نهادها را ایجاب می کند.

به طور مثال، بسترهای حقوقی معاملات

تجاری و بازرگانی چند سده پیش، متناسب با ساختار تجاری آن زمان شکل گرفته است. زمانی که مثلاً پدیده ای به نام «شخص حقوقی» هنوز

متولد نشده بود و کمیت فعالیت کسب و کار و تجارت از انواع محدودی فراتر نمی رفت، بی تردید قوانین و مقررات ناظر بر کسب و کار به سبب ماهیت ساده معاملات و کسب و کار جامعه از جامعیت

هماهنگ با قواعد توسعه متحول نشوند بی تردید باید در شکلگیری فرایند توسعه شک کرد، زیرا قواعد توسعه به مرور زمان کشف می شوند و سامان بخشی آنها مستلزم خلق نهادهای جدید و یا تعدیل نهادهای قدیم است.

براین اساس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران که در واقع نماینده بخش خصوصی در تجارت و صنعت است با چنین دیدگاهی که ناشی از نگاه نهادگرایی است، بارها لزوم تغییر و تحول در قانون

تجارت را که ۷۲

سال از عمر آن

می گذرد و

میراث روابط

تجاری نیمه

دوم قرن نوزدهم

ما با اروپاست

که با قوانین

اسلامی تطبیق

داده شده، تذکر داده و از عدم تطابق این قانون با شرایط کنونی تجارت و صنعت در عرصه های داخلی و بین المللی انتقاد کرده است. ظهور نهادهای جدید مالی و سرمایه گذاری و تجاری بین المللی و رشد خارق العاده تجارت الکترونیک، تحول شگرفی را در روانی و سرعت انواع معاملات تجاری و صنعتی ایجاد کرده است و لذا برای ساماندهی روابط تجاری اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی، خلق نهادهای حقوقی و قوانین متناسب ضروری است.

بر همین اساس ضرورت تغییر در قانون تجارت به عنوان مهمترین نهاد رسمی تجارت از طریق همفکری و هماهنگی و ارتباط تنگاتنگ حقوقدانان، اقتصاددانان، بازرگانان، و صنعتگران همواره قویاً مورد تایید و تاکید بوده است.

خوشبختانه ملا حظه می شود که طی سه سال پر تلاش، تدوین پیشنویس لایحه اصلاح قانون تجارت به بار نشست و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران نیز از طریق اعزام نماینده در پاسخ به فراخوان شورای راهبری به منظور شرکت در جلسات، از نزدیک فرایند تدوین لایحه را پیگیری بوده است. اما باید توجه داشت که متأسفانه اتاق

بازرگانی در ترکیب کمیسیون ویژه ای که از سوی هیئت وزیران مامور بررسی پیشنویس مواد قانون فوق گردید، قرار نداشته است. به هر حال ۱۸۹ دفعه نشست مشترک متخصصان در حقوق

تجارت، اقتصاد، امور بانکی امور شرکتهای، امور مالی و فعالیتهای

تجارتی اعضای کمیته کارشناسی به تدوین لایحه ای انجامیده است که به نظر می رسد از جامعیت لازم در ارتباط با وجوه مختلف

تجارت، اسناد تجاری کاغذی و الکترونیک، حقوق شرکتهای، ورشکستگی، حقوق و تکالیف تاجر، قراردادهای تجاری، و

ضمانتنامه ها برخوردار است.

گرچه تعداد مواد این لایحه با توجه به گستردگی وجوه مختلف

تجارت و شرایط نوین تجاری افزایش یافته اما روانی ادبیات به کار

گرفته شده در تدوین این لایحه به شیوه ای است که مفاهیم حقوقی

را ساده فهم کرده و بی شک مورد استقبال بازرگانان و دست اندرکاران

تجارت و صنعت کشور قرار خواهد گرفت.

امید است چنین لایحه مهمی به سرعت از تصویب مراجع مربوط

گذر کند و به عنوان قانون نوین و جامع راهگشای گره های کور و

معضلات تجارت ایران گردد، ضمن آنکه قوانین دیگری نظیر قانون

کار و برخی از اصول اقتصادی قانون اساسی نظیر اصل ۸۱ که

سرمایه گذاری خارجی را مورد تردید قرار داده است و یا بعضی از

قوانین صادرات و واردات و مالیات که حمایت های تعرفه ای و یا

مالیاتی را در خصوص برخی از صنایع مجاز می شمارد نیز به ویژه با

پذیرش درخواست عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی

(WTO) باید مورد بازبینی قرار گیرد.

هرگونه مقاومتی در مسیر تحولات منطقی و

عقلایی نهادی کاستیهایی را در

نظامهای اقتصادی اجتماعی و

سیاسی فراهم می آورد که جبران آن

فوق العاده پرهزینه است